Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 19ης Δεκεμβρίου 2024*

«Προδικαστική παραπομπή – Άρθρο 49 ΣΛΕΕ – Ελευθερία εγκαταστάσεως – Άρθρο 63 ΣΛΕΕ – Ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων – Προσδιορισμός της εφαρμοστέας ελευθερίας κυκλοφορίας – Υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά – Οδηγία 2006/123/ΕΚ – Άρθρο 15 – Απαιτήσεις όσον αφορά την κατοχή του κεφαλαίου εταιρίας – Συμμετοχή αμιγώς χρηματοοικονομικού επενδυτή στο κεφάλαιο επαγγελματικής εταιρίας δικηγόρων – Ανάκληση της άδειας άσκησης δικηγορικού επαγγέλματος της εν λόγω εταιρίας λόγω της συμμετοχής αυτής – Περιορισμός της ελευθερίας εγκαταστάσεως και της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων – Δικαιολογητικοί λόγοι αντλούμενοι από την προστασία της ανεξαρτησίας των δικηγόρων και των αποδεκτών νομικών υπηρεσιών – Αναγκαιότητα – Αναλογικότητα»

Στην υπόθεση C-295/23,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Bayerischer Anwaltsgerichtshof (δικαστήριο δικηγορικών υποθέσεων Βαυαρίας, Γερμανία) με απόφαση της 20ής Απριλίου 2023, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 9 Μαΐου 2023, στο πλαίσιο της δίκης

Halmer Rechtsanwaltsgesellschaft UG

κατά

Rechtsanwaltskammer München,

παρισταμένων των:

SIVE Beratung und Beteiligung GmbH,

Daniel Halmer

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους K. Lenaerts, Πρόεδρο, F. Biltgen, K. Jürimäe, K. Λυκούργο, I. Jarukaitis, M. L. Arastey Sahún, S. Rodin, Δ. Γρατσία και M. Gavalec (εισηγητή), προέδρους τμήματος, E. Regan, I. Ziemele, Z. Csehi και O. Spineanu-Matei, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Campos Sánchez-Bordona

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

γραμματέας: N. Mundhenke, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 30ής Απριλίου 2024,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Halmer Rechtsanwaltsgesellschaft UG, η SIVE Beratung und Beteiligung GmbH και ο Daniel Halmer, εκπροσωπούμενοι από τους M. Quecke και D. Uwer, Rechtsanwälte,

– ο Rechtsanwaltskammer München, εκπροσωπούμενος από τον C. Wolf, Professor,

– η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Möller, τον M. Hellmann, τον A. Sahner και την J. Simon,

– η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους Á. Ballesteros Panizo, M. Morales Puerta και A. Pérez-Zurita Gutiérrez,

– η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους R. Bénard, B. Fodda και T. Lechevallier,

– Η Κροατική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Vidović Mesarek,

– η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους A. Posch, J. Schmoll, M. Aufner, A. Kögl και P. Thalmann,

– η Σλοβενική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις V. Klemenc και T. Mihelič Žitko,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την L. Armati, τον M. Mataija και τον G. von Rintelen,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 4ης Ιουλίου 2024,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 49 και του άρθρου 63 παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, καθώς και του άρθρου 15, παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά (ΕΕ 2006, L 376, σ. 36).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Halmer Rechtsanwaltsgesellschaft UG (στο εξής: HR) και του Rechtsanwaltskammer München (δικηγορικού συλλόγου Μονάχου, Γερμανία) (στο εξής: δικηγορικός σύλλογος Μονάχου) σχετικά με την απόφαση του τελευταίου να διαγράψει την HR από τον δικηγορικό σύλλογο.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 6, 33, 39, 40, 55, 56, 73 και 101 της οδηγίας 2006/123 έχουν ως εξής:

«(6) Η εξάλειψη των εμποδίων αυτών δεν μπορεί να γίνει μόνο με την άμεση εφαρμογή των άρθρων 43 και 49 της συνθήκης [49 και 56 ΣΛΕΕ], διότι, αφενός, η αντιμετώπιση κάθε περίπτωσης με κίνηση διαδικασιών επί παραβάσει κατά των εμπλεκόμενων κρατών μελών - ιδίως μετά τη διεύρυνση - θα ήταν εξαιρετικά πολύπλοκη για τα εθνικά και τα κοινοτικά όργανα και, αφετέρου, επειδή η άρση πολλών εμποδίων προϋποθέτει τον προηγούμενο συντονισμό των διαφόρων εθνικών νομικών συστημάτων, μεταξύ άλλων για την καθιέρωση της συνεργασίας των διοικητικών υπηρεσιών. Όπως έχουν διαπιστώσει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, η έκδοση κοινοτικής νομοθετικής πράξης καθιστά δυνατή τη δημιουργία πραγματικής εσωτερικής αγοράς υπηρεσιών.

[…]

(33) Οι υπηρεσίες που διέπονται από την παρούσα οδηγία αφορούν ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων που μεταβάλλονται διαρκώς […]. Διέπονται επίσης από την παρούσα οδηγία οι υπηρεσίες που παρέχονται τόσο σε επιχειρήσεις όσο και σε καταναλωτές, όπως είναι οι υπηρεσίες νομικών ή φορολογικών συμβούλων, […]

[…]

(39) Η έννοια του "συστήματος χορήγησης άδειας" θα πρέπει να καλύπτει, μεταξύ άλλων, τις διοικητικές διαδικασίες βάσει των οποίων χορηγούνται άδειες, εγκρίσεις ή παραχωρήσεις, καθώς επίσης και την υποχρέωση του προσώπου που επιθυμεί να ασκήσει τη δραστηριότητα να γίνει μέλος επαγγελματικού οργάνου ή να εγγραφεί σε σχετικό μητρώο […]

(40) Η έννοια των "επιτακτικών λόγων δημόσιου συμφέροντος" στους οποίους αναφέρονται ορισμένες διατάξεις της παρούσας οδηγίας αναπτύχθηκε από το Δικαστήριο στο πλαίσιο της νομολογίας του για τα άρθρα 43 και 49 της συνθήκης [49 και 56 ΣΛΕΕ] και ενδέχεται να εξακολουθήσει να εξελίσσεται. Η εν λόγω έννοια, όπως αναγνωρίζεται στη νομολογία του Δικαστηρίου, καλύπτει τουλάχιστον τους εξής λόγους: […] προστασία των αποδεκτών των υπηρεσιών· προστασία των καταναλωτών· […] διασφάλιση της χρηστής απονομής της δικαιοσύνης […].

[…]

(55) Η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να θίγει τη δυνατότητα των κρατών μελών να προβλέπουν ανάκληση αδειών μετά την έκδοσή τους, ιδίως σε περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν πληρούνται πλέον οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση της άδειας.

(56) Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, η δημόσια υγεία, η προστασία των καταναλωτών, η υγεία των ζώων και η προστασία του αστικού περιβάλλοντος αποτελούν επιτακτικούς λόγους δημόσιου συμφέροντος. Αυτοί οι επιτακτικοί λόγοι μπορούν να δικαιολογήσουν την εφαρμογή συστημάτων χορήγησης άδειας και άλλους περιορισμούς.

Ωστόσο, κανένα τέτοιο σύστημα χορήγησης άδειας ή περιορισμός δεν θα πρέπει να προβαίνει σε διακρίσεις λόγω ιθαγένειας. Επιπλέον, θα πρέπει πάντοτε να τηρούνται οι αρχές της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας.

[…]

(73) Μεταξύ των απαιτήσεων που πρέπει να εξεταστούν συγκαταλέγονται οι εθνικοί κανόνες οι οποίοι, για λόγους που δεν έχουν σχέση με τα επαγγελματικά προσόντα, επιφυλάσσουν την πρόσβαση σε ορισμένες δραστηριότητες σε συγκεκριμένους παρόχους υπηρεσιών. Οι εν λόγω απαιτήσεις περιλαμβάνουν επίσης την υποχρέωση του παρόχου των υπηρεσιών να έχει συγκεκριμένη νομική μορφή, και ιδίως να είναι νομικό πρόσωπο, προσωπική εταιρεία, μη κερδοσκοπικός οργανισμός ή εταιρεία που ανήκει αποκλειστικά σε φυσικά πρόσωπα, καθώς και απαιτήσεις που αφορούν την κατοχή του κεφαλαίου μιας εταιρείας, και ιδίως την υποχρέωση διάθεσης ελάχιστου κεφαλαίου για ορισμένες δραστηριότητες ή ύπαρξης συγκεκριμένων επαγγελματικών προσόντων για την κατοχή του εταιρικού κεφαλαίου ή τη διοίκηση ορισμένων εταιρειών. […]

[…]

(101) Το συμφέρον των αποδεκτών, και ιδίως των καταναλωτών, επιβάλλει να εξασφαλισθεί η δυνατότητα των παρόχων υπηρεσιών να παρέχουν υπηρεσίες πολλαπλών ειδικοτήτων και ότι οι περιορισμοί εν προκειμένω περιορίζονται κατά τον βαθμό που απαιτείται, προκειμένου να εξασφαλισθεί η αμεροληψία, η ανεξαρτησία και η ακεραιότητα των νομοθετικώς κατοχυρωμένων επαγγελμάτων. […]»

4 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία θεσπίζει τις γενικές διατάξεις που διευκολύνουν την άσκηση της ελευθερίας εγκατάστασης των παρόχων υπηρεσιών και την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών, διατηρώντας ταυτόχρονα υψηλό ποιοτικό επίπεδο υπηρεσιών.»

5 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα ακόλουθα:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις υπηρεσίες παρόχων εγκατεστημένων σε κράτος μέλος.»

6 Το άρθρο 4 της ίδιας οδηγίας 2006/123 έχει ως ακολούθως:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας:

1) ως “υπηρεσία” νοείται κάθε μη μισθωτή οικονομική δραστηριότητα, που παρέχεται κατά κανόνα έναντι αμοιβής, κατά το άρθρο 50 της συνθήκης [57 ΣΛΕΕ]·

2) ως “πάροχος υπηρεσιών” νοείται κάθε φυσικό πρόσωπο που έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους ή κάθε νομικό πρόσωπο, κατά το άρθρο 48 της συνθήκης [54 ΣΛΕΕ], εγκατεστημένο σε κράτος μέλος, τα οποία προσφέρουν ή παρέχουν μια υπηρεσία·

[…]

5) ως “εγκατάσταση” νοείται η πραγματική άσκηση οικονομικής δραστηριότητας, κατά το άρθρο 43 της συνθήκης [49 ΣΛΕΕ], από τον πάροχο για αόριστο χρονικό διάστημα και με τη δημιουργία σταθερής εγκατάστασης, από την οποία διεξάγεται όντως η επιχειρηματική δραστηριότητα της παροχής υπηρεσιών·

6) ως “σύστημα χορήγησης άδειας” νοείται κάθε διαδικασία που υποχρεώνει τον πάροχο ή τον αποδέκτη της υπηρεσίας να υποβάλει αίτηση στην αρμόδια αρχή για την έκδοση επίσημης ή σιωπηρής απόφασης σχετικά με την πρόσβαση σε δραστηριότητα παροχής υπηρεσιών ή με την άσκησή της·

7) ως “απαίτηση” νοείται κάθε υποχρέωση, απαγόρευση, προϋπόθεση ή όριο που προβλέπεται στις νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις των κρατών μελών ή προκύπτει από τη νομολογία, τη διοικητική πρακτική, τους κανόνες επαγγελματικών συλλόγων ή τους συλλογικούς κανόνες επαγγελματικών ενώσεων ή οργανώσεων που εγκρίνονται στο πλαίσιο της άσκησης της νομικής αυτονομίας τους· οι κανόνες που προβλέπονται σε συλλογικές συμβάσεις οι οποίες αποτελούν προϊόν διαπραγμάτευσης μεταξύ των κοινωνικών εταίρων δεν θεωρούνται απαιτήσεις κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας·

8) ως “επιτακτικοί λόγοι δημόσιου συμφέροντος” νοούνται οι λόγοι που αναγνωρίζονται ως τέτοιοι στη νομολογία του Δικαστηρίου, συμπεριλαμβανομένων των ακόλουθων λόγων: […] προστασία των καταναλωτών, των αποδεκτών υπηρεσιών […]·

9) ως “αρμόδια αρχή” νοείται κάθε όργανο ή φορέας που είναι υπεύθυνος σε ένα κράτος μέλος για τον έλεγχο ή τη ρύθμιση δραστηριοτήτων παροχής υπηρεσιών, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται κυρίως οι διοικητικές αρχές, συμπεριλαμβανομένων των δικαστηρίων που ενεργούν με την ιδιότητα αυτή, οι επαγγελματικοί σύλλογοι και οι επαγγελματικές ενώσεις ή οργανώσεις, οι οποίες, στο πλαίσιο της νομικής αυτονομίας τους, ρυθμίζουν με συλλογικό τρόπο την πρόσβαση στις δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών ή την άσκησή τους·

[…]

11) ως “νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα” νοείται δραστηριότητα ή σύνολο επαγγελματικών δραστηριοτήτων, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α), της οδηγίας 2005/36/ΕΚ[του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων (ΕΕ 2005, L 255, σ. 22)]·

[…]».

7 Το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/123/ΕΚ προβλέπει τα κατωτέρω:

«Τα κράτη μέλη δεν μπορούν να εξαρτούν την πρόσβαση σε δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών και την άσκησή τους από σύστημα χορήγησης άδειας, παρά μόνον εάν πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) το σύστημα χορήγησης άδειας δεν εισάγει διακρίσεις εις βάρος του παρόχου της υπηρεσίας·

β) η ανάγκη ύπαρξης συστήματος χορήγησης άδειας δικαιολογείται από επιτακτικό λόγο δημόσιου συμφέροντος·

γ) ο επιδιωκόμενος στόχος δεν μπορεί να επιτευχθεί με λιγότερο περιοριστικό μέτρο, ιδίως επειδή οι εκ των υστέρων έλεγχοι θα λάμβαναν χώρα με πολύ μεγάλη καθυστέρηση για να είναι πραγματικά αποτελεσματικοί.»

8 Κατά το άρθρο 11, παράγραφος 4, της εν λόγω οδηγίας:

«Το παρόν άρθρο δεν θίγει τη δυνατότητα των κρατών μελών να ανακαλούν τις άδειες, όταν παύσουν πλέον να ισχύουν οι προϋποθέσεις χορήγησης των αδειών.»

9 Το άρθρο 15 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Απαιτήσεις που πρέπει να αξιολογηθούν», ορίζει:

«1. Τα κράτη μέλη εξετάζουν κατά πόσον τα νομικά τους συστήματα προβλέπουν απαιτήσεις όπως εκείνες που αναφέρονται στην παράγραφο 2 και εξασφαλίζουν ότι οι απαιτήσεις αυτές είναι συμβατές με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 3. Τα κράτη μέλη προσαρμόζουν τις νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις τους ώστε να είναι συμβατές με τις εν λόγω προϋποθέσεις.

2. Τα κράτη μέλη εξετάζουν κατά πόσον τα νομικά τους συστήματα εξαρτούν την πρόσβαση σε δραστηριότητα παροχής υπηρεσιών ή την άσκησή της από την τήρηση των ακόλουθων απαιτήσεων που δεν εισάγουν διακρίσεις:

[…]

γ) απαιτήσεις όσον αφορά την κατοχή του κεφαλαίου εταιρείας·

[…]

3. Τα κράτη μέλη ελέγχουν εάν οι απαιτήσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 2 πληρούν τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) μη εισαγωγή διακρίσεων: οι απαιτήσεις δεν πρέπει να εισάγουν άμεσα ή έμμεσα διακρίσεις ανάλογα με την ιθαγένεια ή, όσον αφορά τις επιχειρήσεις, ανάλογα με την έδρα τους·

β) αναγκαιότητα: οι απαιτήσεις πρέπει να δικαιολογούνται από επιτακτικό λόγο δημοσίου συμφέροντος·

γ) αναλογικότητα: οι απαιτήσεις πρέπει να είναι κατάλληλες για να εξασφαλίσουν την υλοποίηση του επιδιωκόμενου στόχου και να μην υπερβαίνουν το όριο που είναι απαραίτητο για την επίτευξη του στόχου, το ίδιο δε αποτέλεσμα να μην μπορεί να επιτευχθεί με άλλα λιγότερο περιοριστικά μέτρα.

[…]

5. Στην έκθεση αμοιβαίας αξιολόγησης που προβλέπεται στο άρθρο 39, παράγραφος 1, τα κράτη μέλη προσδιορίζουν:

α) τις απαιτήσεις τις οποίες προτίθενται να διατηρήσουν και τους λόγους για τους οποίους κρίνουν ότι συμμορφώνονται με τις προϋποθέσεις που ορίζονται στην παράγραφο 3·

[…]

6. Από τις 28 Δεκεμβρίου 2006 τα κράτη μέλη δεν μπορούν να εισάγουν καμία νέα απαίτηση των ειδών που απαριθμούνται στην παράγραφο 2 παρά μόνο σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 3.

[…]»

10 Το άρθρο 25 της ίδιας οδηγίας, με τίτλο «Δραστηριότητες πολλαπλών ειδικοτήτων», ορίζει, στις παραγράφους 1 και 2 τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι πάροχοι να μην υπόκεινται σε απαιτήσεις που τους υποχρεώνουν να ασκούν αποκλειστικά συγκεκριμένη δραστηριότητα ή που περιορίζουν την άσκηση από κοινού ή σε εταιρική σχέση διαφορετικών δραστηριοτήτων.

Εντούτοις, οι ακόλουθοι πάροχοι μπορούν να υπόκεινται σε τέτοιες απαιτήσεις:

α) τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα, κατά τον βαθμό που αυτό δικαιολογείται για την εξασφάλιση της συμμόρφωσης προς τους κανόνες επαγγελματικής δεοντολογίας και συμπεριφοράς οι οποίοι ποικίλλουν λόγω της ιδιαιτερότητας του κάθε επαγγέλματος, και που είναι αναγκαίο για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας τους·

[…]

2. Όταν επιτρέπεται η άσκηση δραστηριοτήτων πολλαπλών ειδικοτήτων μεταξύ των παρόχων που μνημονεύουν τα στοιχεία α) και β) της παραγράφου 1, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε:

α) να προλαμβάνονται οι συγκρούσεις συμφερόντων και τα ασυμβίβαστα μεταξύ ορισμένων δραστηριοτήτων·

β) να εξασφαλίζεται η ανεξαρτησία και η αμεροληψία που απαιτούν ορισμένες δραστηριότητες·

γ) να εξασφαλίζεται ότι οι επαγγελματικοί δεοντολογικοί κανόνες διαφορετικών δραστηριοτήτων συμβιβάζονται μεταξύ τους, ιδίως όσον αφορά το επαγγελματικό απόρρητο.»

Το γερμανικό δίκαιο

Ο προϊσχύσας κώδικας δικηγόρων

11 Κατά το άρθρο 7 του Bundesrechtsanwaltsordnung (ομοσπονδιακού κώδικα περί δικηγόρων), ως είχε μέχρι τις 31 Ιουλίου 2022 και ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης (στο εξής: προϊσχύσας κώδικας δικηγόρων), η εγγραφή στον δικηγορικό σύλλογο δεν γινόταν δεκτή αν υπήρχαν αμφιβολίες ως προς την ικανότητα του αιτούντος να ασκήσει τη δραστηριότητά του υπό την ιδιότητα ανεξάρτητου λειτουργού της δικαιοσύνης.

12 Το άρθρο 59a, παράγραφοι 1 και 2, του ως άνω κώδικα είχε ως εξής:

«(1) Οι δικηγόροι μπορούν να συνεταιρίζονται με μέλη δικηγορικού συλλόγου, δικηγόρους διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, φοροτεχνικούς συμβούλους, φορολογικούς εκπροσώπους, οικονομικούς ελεγκτές ή ορκωτούς λογιστές, με σκοπό την άσκηση από κοινού του επαγγέλματός τους, έκαστος στο πλαίσιο των επαγγελματικών του καθηκόντων. […]

(2) Οι δικηγόροι μπορούν επίσης να ασκούν από κοινού το επάγγελμά τους:

1. με πρόσωπα που ασκούν δικηγορικό επάγγελμα από άλλο κράτος, τα οποία […] έχουν δικαίωμα εγκατάστασης σύμφωνα με το πεδίο εφαρμογής του παρόντος κώδικα και διατηρούν δικηγορικό γραφείο στην αλλοδαπή,

2. με δικηγόρους διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, φοροτεχνικούς συμβούλους, φορολογικούς εκπροσώπους, οικονομικούς ελεγκτές ή ορκωτούς λογιστές από άλλα κράτη που ασκούν, από άποψη κατάρτισης και καθηκόντων, επάγγελμα εξομοιούμενο με τα επαγγέλματα που προβλέπονται στον Patentanwaltsordnung [(κανονισμό περί δικηγόρων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας)], στον Steuerberatungsgesetz [(νόμο περί φοροτεχνικών συμβούλων)] ή στον Wirtschaftsprüferordnung [(κανονισμό περί ελέγχου οικονομικών καταστάσεων από οικονομικούς ελεγκτές)], και που έχουν δικαίωμα να ασκούν από κοινού την επαγγελματική τους δραστηριότητα με τους δικηγόρους διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, τους φοροτεχνικούς συμβούλους, τους οικονομικούς ελεγκτές ή τους ορκωτούς λογιστές σύμφωνα με το πεδίο εφαρμογής του παρόντος κώδικα.»

13 Με απόφαση της 12ης Ιανουαρίου 2016, το Bundesverfassungsgericht (Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο, Γερμανία) έκρινε ότι το άρθρο 59a, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του εν λόγω κώδικα ήταν ασύμβατο προς το άρθρο 12, παράγραφος 1, του Grundgesetz (Θεμελιώδους Νόμου), καθόσον απαγόρευε στους δικηγόρους να συνεταιρίζονται με ιατρούς και φαρμακοποιούς σε αστική επαγγελματική εταιρία για την άσκηση του επαγγέλματός τους.

14 Το άρθρο 59c του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων επέτρεπε την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος από δικηγορικές εταιρίες υπό τη μορφή κεφαλαιουχικών εταιριών.

15 Κατά το άρθρο 59d του κώδικα αυτού, αίτηση εγγραφής στον δικηγορικό σύλλογο υποβαλλόμενη από δικηγορική εταιρία η οποία δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις του άρθρου 59e του εν λόγω κώδικα έπρεπε να απορριφθεί.

16 Το άρθρο 59e του ίδιου κώδικα όριζε τα εξής:

«(1) Εταίροι δικηγορικής εταιρίας μπορούν να είναι μόνον οι δικηγόροι και οι επαγγελματίες που μνημονεύονται στο άρθρο 59a, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, και παράγραφος 2. Τα πρόσωπα αυτά πρέπει να δραστηριοποιούνται επαγγελματικά μέσω της δικηγορικής εταιρίας. Το άρθρο 59a, παράγραφος 1, τρίτη και τέταρτη περίοδος, και το άρθρο 172a εφαρμόζονται mutatis mutandis.

(2) Οι δικηγόροι πρέπει να έχουν την πλειοψηφία των εταιρικών μεριδίων και των δικαιωμάτων ψήφου. Τα πρόσωπα που δεν έχουν δικαίωμα άσκησης ενός από τα επαγγέλματα της παραγράφου 1, πρώτη περίοδος, δεν έχουν δικαίωμα ψήφου.

(3) Τα μερίδια της δικηγορικής εταιρίας δεν πρέπει να κατέχονται για λογαριασμό τρίτων και τρίτοι δεν μπορούν να συμμετέχουν στα κέρδη της δικηγορικής εταιρίας.

(4) Οι εταίροι μπορούν να εξουσιοδοτούν για την άσκηση των εταιρικών δικαιωμάτων τους μόνον εταίρους που έχουν δικαίωμα ψήφου και ασκούν το ίδιο επάγγελμα ή είναι δικηγόροι.»

17 Προς διασφάλιση της ανεξαρτησίας της διοίκησης των δικηγορικών εταιριών, το άρθρο 59f του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων προέβλεπε τα εξής:

«(1) Η δικηγορική εταιρία πρέπει να διοικείται με υπευθυνότητα από δικηγόρους. Οι διαχειριστές πρέπει να είναι κατά πλειοψηφία δικηγόροι.

(2) Διαχειριστές μπορούν να είναι μόνον τα πρόσωπα που έχουν δικαίωμα άσκησης κάποιου από τα επαγγέλματα που μνημονεύονται στο άρθρο 59e, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος.

(3) Η παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, και η παράγραφος 2 εφαρμόζονται mutatis mutandis στους γενικούς και ειδικούς πληρεξουσίους για το σύνολο της επιχείρησης.

(4) Η ανεξαρτησία των δικηγόρων που είναι διαχειριστές ή πληρεξούσιοι κατά την έννοια της παραγράφου 3 πρέπει να διασφαλίζεται κατά την άσκηση του δικηγορικού τους επαγγέλματος. Απαγορεύεται οι εταίροι να ασκούν επιρροή, ιδίως με την παροχή οδηγιών ή μέσω συμβατικών δεσμεύσεων.»

18 Το άρθρο 59h, παράγραφος 3, του κώδικα αυτού όριζε τα εξής:

«Η άδεια άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος ανακαλείται αν η δικηγορική εταιρία παύσει να πληροί τις προϋποθέσεις των άρθρων 59c, 59e, 59f, 59i και 59j, εκτός αν η δικηγορική εταιρία συμμορφωθεί προς τον νόμο εντός εύλογης προθεσμίας οριζόμενης από τον δικηγορικό σύλλογο. […]»

Ο νέος κώδικας δικηγόρων

19 Ο Gesetz zur Neuregelung des Berufsrechts der anwaltlichen und steuerberatenden Berufsausübungsgesellschaften sowie zur Änderung weiterer Vorschriften im Bereich der rechtsberatenden Berufe (νόμος περί νέας ρυθμίσεως των εταιριών άσκησης του ελεύθερου επαγγέλματος του δικηγόρου και του φορολογικού συμβούλου, καθώς και περί τροποποιήσεως άλλων διατάξεων στον τομέα της παροχής νομικών συμβουλών), της 7ης Ιουλίου 2021 (BGBl. 2021 I, σ. 2363), τροποποίησε, από 1ης Αυγούστου 2022, τον ομοσπονδιακό κώδικα περί δικηγόρων.

20 Κατά το άρθρο 59c του κατά τα ανωτέρω τροποποιηθέντος κώδικα (στο εξής: νέος κώδικας δικηγόρων), το οποίο φέρει τον τίτλο «Εταιρίες άσκησης ελεύθερου επαγγέλματος μαζί με άλλους επαγγελματίες»:

«(1) Οι δικηγόροι έχουν επίσης δικαίωμα να συνεταιρίζονται, για την από κοινού άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, στο πλαίσιο εταιρίας άσκησης ελεύθερου επαγγέλματος κατ' εφαρμογήν του άρθρου 59b,

1. με μέλη δικηγορικού συλλόγου, μέλη του συλλόγου δικηγόρων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, φοροτεχνικούς συμβούλους, φορολογικούς εκπροσώπους, οικονομικούς ελεγκτές και ορκωτούς λογιστές,

2. με επαγγελματίες δικηγόρους άλλων κρατών στους οποίους επιτρέπεται, δυνάμει του νόμου περί της δραστηριότητας των Ευρωπαίων δικηγόρων στη Γερμανία ή του άρθρου 206 [του νέου κώδικα δικηγόρων], να εγκατασταθούν εντός του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής του νόμου αυτού,

3. με δικηγόρους διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, φοροτεχνικούς συμβούλους, φορολογικούς εκπροσώπους, οικονομικούς ελεγκτές ή ορκωτούς λογιστές από άλλα κράτη οι οποίοι, δυνάμει του κανονισμού περί δικηγόρων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, του νόμου περί του επαγγέλματος του φοροτεχνικού συμβούλου ή του κανονισμού περί οικονομικών ελεγκτών, έχουν δικαίωμα να ασκούν από κοινού την επαγγελματική τους δραστηριότητα με τους δικηγόρους διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, τους φοροτεχνικούς συμβούλους, τους φορολογικούς εκπροσώπους, τους οικονομικούς ελεγκτές και τους ορκωτούς λογιστές που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος κώδικα.

4. με πρόσωπα που ασκούν, εντός της εταιρίας άσκησης ελεύθερου επαγγέλματος, ελεύθερο επάγγελμα κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, του Partnerschaftsgesellschaftsgesetz [(νόμου περί αστικών επαγγελματικών εταιριών)], εκτός αν το να συνεταιρίζονται οι δικηγόροι με τα πρόσωπα αυτά είναι ασυμβίβαστο με το επάγγελμα του δικηγόρου, ιδίως με την ιδιότητά του ως ανεξάρτητου λειτουργού της δικαιοσύνης, ή μπορεί να υπονομεύσει την εμπιστοσύνη στην ανεξαρτησία του.

Το δικαίωμα των δικηγόρων να συνεταιρίζονται κατά την έννοια του πρώτου εδαφίου, σημείο 4, μπορεί να αποκλειστεί ιδίως αν, ως προς το έτερο πρόσωπο, συντρέχει λόγος ο οποίος, στην περίπτωση δικηγόρου, θα οδηγούσε σε άρνηση εγγραφής στον δικηγορικό σύλλογο σύμφωνα με το άρθρο 7.

(2) Ο εταιρικός σκοπός της κατά την παράγραφο 1 εταιρίας άσκησης ελεύθερου επαγγέλματος είναι η παροχή νομικών συμβουλών και η νομική εκπροσώπηση. Επιπλέον, είναι δυνατή η άσκηση άλλου επαγγέλματος πλην του δικηγορικού. Τα άρθρα 59d έως 59q εφαρμόζονται μόνο στις εταιρίες άσκησης ελεύθερου επαγγέλματος που αποσκοπούν στην άσκηση του επαγγέλματος του δικηγόρου.»

Ο ποινικός κώδικας

21 Κατά το άρθρο 203, παράγραφος 1, σημείο 3, του Strafgesetzbuch (ποινικού κώδικα), ο δικηγόρος υποχρεούται να τηρεί το επαγγελματικό απόρρητο για τα γεγονότα που γνωρίζει λόγω της επαγγελματικής του δραστηριότητας. Εντούτοις, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου αυτού, μπορεί να ανακοινώνει επαγγελματικά απόρρητα στα πρόσωπα με τα οποία συνεργάζεται κατ' επάγγελμα ή στο πλαίσιο δημοσίου λειτουργήματος, εφόσον τούτο είναι αναγκαίο για τη δραστηριότητα των προσώπων αυτών.

Ο νόμος περί των εταιριών περιορισμένης ευθύνης

22 Το άρθρο 37, παράγραφος 1, του Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (νόμου περί εταιριών περιορισμένης ευθύνης) ορίζει τα εξής:

«Οι διαχειριστές υποχρεούνται έναντι της εταιρίας να σέβονται τους περιορισμούς που επιβάλλονται στην εξουσία τους εκπροσωπήσεως από το καταστατικό ή, πλην αντίθετης ρήτρας του καταστατικού, από τις αποφάσεις των εταίρων.»

23 Από το άρθρο 46, σημεία 5 και 7, του ανωτέρω νόμου προκύπτει ότι η συνέλευση των εταίρων πρέπει να αποφαίνεται επί του διορισμού και της ανάκλησης των διαχειριστών και των γενικών πληρεξουσίων. Το ίδιο αυτό άρθρο 46 προβλέπει, στο σημείο 6, ότι οι εταίροι πρέπει να αποφαίνονται επί των μέτρων ελέγχου και εποπτείας της διαχείρισης.

24 Κατά το άρθρο 51a του εν λόγω νόμου:

«(1) Οι διαχειριστές υποχρεούνται να παρέχουν αμέσως σε κάθε εταίρο που υποβάλλει σχετική αίτηση πληροφορίες σχετικά με τις υποθέσεις της εταιρίας και να του επιτρέπουν να συμβουλεύεται τους λογαριασμούς και λοιπά έγγραφα.

(2) Οι διαχειριστές μπορούν να απορρίπτουν τις εν λόγω αιτήσεις παροχής πληροφοριών και πρόσβασης σε λογαριασμούς και έγγραφα αν υπάρχει φόβος ότι ο εταίρος θα χρησιμοποιήσει τα σχετικά στοιχεία για σκοπούς ξένους προς την εταιρία με αποτέλεσμα να προκαλέσει σημαντική ζημία στην εταιρία ή σε συνδεδεμένη επιχείρηση. Για την άρνηση παροχής πληροφοριών ή πρόσβασης σε λογαριασμούς και έγγραφα απαιτείται απόφαση των εταίρων.

(3) Το καταστατικό της εταιρίας δεν μπορεί να προβλέπει παρέκκλιση από τις διατάξεις αυτές.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

25 Η HR είναι δικηγορική εταιρία, με έδρα το Höhenmoos (Γερμανία), συσταθείσα υπό τη μορφή Unternehmergesellschaft (UG), ήτοι κεφαλαιουχικής εταιρίας υπαγόμενης στον νόμο περί εταιριών περιορισμένης ευθύνης, της οποίας όμως το ελάχιστο εταιρικό κεφάλαιο είναι κατώτερο του ποσού των 25 000 ευρώ που προβλέπεται κανονικά γι’ αυτό το είδος εταιριών. Ο διαχειριστής και μοναδικός εταίρος της ήταν αρχικώς ο Daniel Halmer, ο οποίος ασκούσε το επάγγελμα του δικηγόρου.

26 Η HR, η οποία συστάθηκε με σύμβαση της 30ής Ιανουαρίου 2020, καταχωρίστηκε στο εμπορικό μητρώο του Amtsgericht Traunstein (ειρηνοδικείου Traunstein, Γερμανία) στις 16 Ιουλίου 2020 και εγγράφηκε στον Δικηγορικό Σύλλογο Μονάχου στις 6 Αυγούστου 2020 με απόφαση του τελευταίου της 28ης Ιουλίου 2020.

27 Με σύμβαση εκχώρησης της 31ης Μαρτίου 2021, ο D. Halmer μεταβίβασε 51 από τα 100 εταιρικά μερίδια της HR στη SIVE Beratung und Beteiligung GmbH (στο εξής: SIVE), η οποία αποτελεί εταιρία περιορισμένης ευθύνης αυστριακού δικαίου.

28 Ως εκ τούτου, το καταστατικό της HR τροποποιήθηκε προκειμένου να επιτραπεί η μεταβίβαση εταιρικών μεριδίων σε κεφαλαιουχική εταιρία μη εγγεγραμμένη στον δικηγορικό σύλλογο, ορίζοντας ταυτοχρόνως ότι η διαχείριση της HR ασκείται αποκλειστικά και μόνον από δικηγόρους εγγεγραμμένους στον δικηγορικό σύλλογο, προκειμένου να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία της. Τροποποιηθείσες κατά τα ανωτέρω, οι σχετικές διατάξεις του καταστατικού περιλάμβαναν τα ακόλουθα χωρία:

«Άρθρο 2 – Εταιρικός σκοπός

(1) Σκοπός της εταιρίας είναι η διεκπεραίωση νομικών υποθέσεων τρίτων, περιλαμβανομένης της παροχής νομικών συμβουλών, με την ανάληψη δικηγορικών εντολών οι οποίες εκτελούνται μόνον από δικηγόρους εγγεγραμμένους στον δικηγορικό σύλλογο που υπηρετούν στην εταιρία, κατά τρόπο ανεξάρτητο, χωρίς να υπόκεινται σε οδηγίες και με δική τους ευθύνη, τηρώντας τους κανόνες που διέπουν το επάγγελμά τους. Για τον σκοπό αυτό, η εταιρία δημιουργεί τις αναγκαίες προϋποθέσεις όσον αφορά το προσωπικό, τα υλικά μέσα και τις εγκαταστάσεις και προβαίνει στις σχετικές πράξεις· μεταξύ άλλων, συνάπτει ασφάλιση επαγγελματικής αστικής ευθύνης προβλεπόμενη από τους κανόνες που διέπουν το δικηγορικό επάγγελμα.

(2) Η εταιρία δεν πρέπει να παραβιάζει τους ισχύοντες κανόνες και απαγορεύσεις του [κώδικα δικηγόρων] καθώς και τους λοιπούς κανόνες που διέπουν το δικηγορικό επάγγελμα. Ειδικότερα, δεν πρέπει να παρακωλύει την ελευθερία άσκησης του επαγγέλματος των δικηγόρων που εργάζονται σε αυτήν. Η εταιρία επιτρέπεται να διαφημίζεται μόνον εντός των ορίων που καθορίζονται από τη νομοθεσία που διέπει το επάγγελμα του δικηγόρου. Η εταιρία δεν επιτρέπεται να ασκεί εμπορικές και τραπεζικές δραστηριότητες καθώς και οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα βιομηχανικού χαρακτήρα.

[…]

Άρθρο 8 – Μεταβίβαση εταιρικών μεριδίων

Η μεταβίβαση εταιρικών μεριδίων και τμημάτων εταιρικών μεριδίων είναι έγκυρη μόνο με γραπτή συμφωνία της συνέλευσης των εταίρων. Η συμφωνία δίδεται με απόφαση των εταίρων για την οποία απαιτείται πλειοψηφία 75 % των εταίρων που έχουν δικαίωμα ψήφου.

Άρθρο 9 – Διαχείριση και εκπροσώπηση

(1) Η διαχείριση των υποθέσεων της εταιρίας ασκείται με υπευθυνότητα αποκλειστικώς από δικηγόρους, σύμφωνα με τον νόμο, τους εφαρμοστέους επαγγελματικούς κανόνες και το παρόν καταστατικό. Η εταιρία έχει έναν ή περισσότερους διαχειριστές. Η εταιρία διαθέτει στην έδρα της δικηγορικό γραφείο στο οποίο εργάζεται, με υπευθυνότητα, τουλάχιστον ένας διαχειριστής δικηγόρος, για τον οποίο το δικηγορικό γραφείο αποτελεί το κέντρο της δραστηριότητάς του.

(2) Αν διοριστεί μόνον ένας διαχειριστής, αυτός εκπροσωπεί μόνος την εταιρία. Αν διορίζονται περισσότεροι του ενός διαχειριστές, η εταιρία εκπροσωπείται από δύο διαχειριστές από κοινού ή από έναν διαχειριστή από κοινού με έναν γενικό πληρεξούσιο.

[…]

(4) Οι διαχειριστές ασκούν το δικηγορικό τους επάγγελμα κατά τρόπο ανεξάρτητο και με δική τους ευθύνη. Στο πλαίσιο αυτό, απαγορεύεται η άσκηση επιρροής από τους εταίρους, τη συνέλευση των εταίρων ή άλλους διαχειριστές στην άσκηση του επαγγέλματος των διαχειριστών, για παράδειγμα με οδηγίες, συμβατικούς δεσμούς ή απειλή ή πρόκληση ζημίας (όπως είναι η ανάκληση […] ή μέτρα κατά την έννοια του άρθρου 46, σημείο 6, του νόμου περί εταιριών περιορισμένης ευθύνης). Αυτό ισχύει ιδίως όσον αφορά τη συγκεκριμένη αποδοχή, άρνηση και εκτέλεση εντολής της εταιρίας. Επιπλέον, οι διαχειριστές δεν πρέπει να εμποδίζονται από τους εταίρους, τη συνέλευση των εταίρων ή τους λοιπούς διαχειριστές να ασκούν ανά πάσα στιγμή το επάγγελμα του δικηγόρου σύμφωνα με τις επαγγελματικές τους υποχρεώσεις (ιδίως βάσει του κώδικα δικηγόρων και του κώδικα δεοντολογίας δικηγόρων). Για την ανάκληση του διαχειριστή απαιτείται ομόφωνη απόφαση των εταίρων, εκτός από την περίπτωση ανάκλησης για σπουδαίο λόγο. Οι εταίροι αναλαμβάνουν την υποχρέωση –ακόμη και αν δεν είναι οι ίδιοι εγγεγραμμένοι στον δικηγορικό σύλλογο– να ενεργούν πάντοτε, κατά την άσκηση των δικαιωμάτων που έχουν ως εταίροι, κατά τρόπον ώστε η δική τους συμπεριφορά, καθώς και η συνακόλουθη συμπεριφορά της εταιρίας, να είναι σύμφωνες με τη νομοθεσία περί του δικηγορικού επαγγέλματος (ιδίως με τον κώδικα δικηγόρων και με τον κώδικα δεοντολογίας δικηγόρων). Οι διαχειριστές συμβουλεύουν τους εταίρους για θέματα που απορρέουν από τη νομοθεσία που διέπει το δικηγορικό επάγγελμα.

(5) Μόνο δικηγόροι μπορούν να διοριστούν γενικοί και ειδικοί πληρεξούσιοι. Η παράγραφος 4 εφαρμόζεται mutatis mutandis στους γενικούς και ειδικούς πληρεξουσίους· δεν θίγεται η εξουσία

παροχής οδηγιών που αντλούν οι διαχειριστές από σχέση εργασίας ή εντολή έναντι του γενικού ή ειδικού πληρεξουσίου.

[…]

Άρθρο 11 – Λήψη αποφάσεων

(1) Οι αποφάσεις των εταίρων λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία, εκτός εάν ο νόμος ή το παρόν καταστατικό προβλέπουν άλλη πλειοψηφία. Κάθε εταιρικό μερίδιο παρέχει δικαίωμα μίας ψήφου. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται κατά παράβαση του άρθρου 9, παράγραφος 4 ή 5, είναι απαράδεκτες.

[…]

Άρθρο 13 – Άσκηση του δικαιώματος πληροφόρησης και απόκτησης πρόσβασης σε λογαριασμούς και έγγραφα κατά την έννοια του άρθρου 51a του νόμου περί εταιριών περιορισμένης ευθύνης

Οι διαχειριστές, οι γενικοί και οι ειδικοί πληρεξούσιοι οφείλουν να συμμορφώνονται με την υποχρέωσή τους να τηρούν το επαγγελματικό απόρρητο των δικηγόρων, στο μέτρο του δυνατού, και έναντι της συνέλευσης των εταίρων και κάθε εταίρου με τον οποίο δεν συνεργάζονται υπό επαγγελματική ιδιότητα και ο οποίος δεν υπόκειται ο ίδιος σε υποχρέωση τήρησης του επαγγελματικού απορρήτου της οποίας η αθέτηση επισύρει ποινικές κυρώσεις. Στο μέτρο που ένας εταίρος ζητεί να συμβουλευθεί έγγραφα ή να λάβει πληροφορίες σχετικά με πραγματικά περιστατικά καλυπτόμενα από το επαγγελματικό απόρρητο του δικηγόρου, πρέπει να εκπροσωπείται από πρόσωπο που υπόκειται εκ του νόμου στο επαγγελματικό απόρρητο (για παράδειγμα από δικηγόρο, φοροτεχνικό σύμβουλο, οικονομικό ελεγκτή), ακόμη και έναντι του ιδίου. Όσον αφορά την πρόσβαση σε λογαριασμούς και έγγραφα ή τις πληροφορίες σχετικά με πραγματικά περιστατικά καλυπτόμενα από το επαγγελματικό απόρρητο του δικηγόρου, οι εταίροι υποχρεούνται οι ίδιοι ευθέως και αμέσως να τηρούν το επαγγελματικό απόρρητο με την εν λόγω εταιρική σύμβαση, σύμφωνα με το άρθρο 203, παράγραφος 4, δεύτερη περίοδος, σημείο 1, του ποινικού κώδικα. Σε κάθε περίπτωση, πριν ο εταίρος μπορέσει, αποκτώντας πρόσβαση σε λογαριασμούς και έγγραφα ή λαμβάνοντας πληροφορίες, να λάβει ο ίδιος απευθείας γνώση πραγματικών περιστατικών καλυπτόμενων από το επαγγελματικό απόρρητο του δικηγόρου, πρέπει να υποχρεωθεί από τον αρμόδιο διαχειριστή να τηρήσει ο ίδιος το απόρρητο, σύμφωνα με το άρθρο 203, παράγραφος 4, δεύτερη περίοδος, σημείο 1, του ποινικού κώδικα. Κατά παρέκκλιση από το άρθρο 51a, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, του νόμου περί εταιριών περιορισμένης ευθύνης, για την άρνηση παροχής πληροφοριών ή πρόσβασης σε λογαριασμούς και έγγραφα δεν απαιτείται απόφαση των εταίρων.

[…]

Άρθρο 17 – Τροποποιήσεις του καταστατικού· λύση· υποχρέωση παροχής πληροφοριών

(1) Οι αποφάσεις σχετικά με τις τροποποιήσεις του παρόντος καταστατικού και τη λύση της εταιρίας είναι έγκυρες μόνον εφόσον λαμβάνονται με πλειοψηφία 75 % των ψηφισάντων στο πλαίσιο νομίμως συγκληθείσας συνέλευσης των εταίρων στην οποία υπάρχει απαρτία. Οι τροποποιήσεις του άρθρου 9, παράγραφοι 4 και 5, και του άρθρου 13 του παρόντος καταστατικού απαιτούν ομοφωνία.

(2) Κάθε τροποποίηση του καταστατικού, μεταβολή των εταίρων ή του προσώπου που έχει την εξουσία εκπροσώπησης, κάθε απόφαση σχετικά με το δικαίωμα ατομικής εκπροσώπησης των διαχειριστών καθώς και η σύσταση ή η λύση υποκαταστημάτων πρέπει να γνωστοποιείται αμέσως στον αρμόδιο δικηγορικό σύλλογο, συνοδευόμενη από τα αναγκαία δικαιολογητικά.»

29 Η τροποποίηση του καταστατικού της HR και η μεταβίβαση των εταιρικών μεριδίων της εταιρίας αυτής καταχωρίστηκαν στο εμπορικό μητρώο του Amtsgericht Traunstein (ειρηνοδικείου Traunstein) στις 6 Απριλίου 2021.

30 Με έγγραφα της 9ης Απριλίου 2021 και της 9ης Μαΐου 2021, η HR ενημέρωσε τον Δικηγορικό Σύλλογο Μονάχου για την τροποποίηση του καταστατικού της και για τη μεταβίβαση 51 από τα 100 εταιρικά μερίδιά της στη SIVE.

31 Με έγγραφο της 19ης Μαΐου 2021, ο Δικηγορικός Σύλλογος Μονάχου γνωστοποίησε στην HR ότι η μεταβίβαση των εταιρικών μεριδίων στη SIVE απαγορευόταν δυνάμει των άρθρων 59a και 59e του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων και ότι, κατά συνέπεια, η HR θα διαγραφόταν από τον δικηγορικό σύλλογο σε περίπτωση που ενέμενε στη μεταβίβαση αυτή.

32 Με έγγραφο της 26ης Μαΐου 2021, η HR ενημέρωσε τον Δικηγορικό Σύλλογο Μονάχου ότι εμμένει στην εν λόγω μεταβίβαση.

33 Με απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2021, κοινοποιηθείσα στην HR στις 11 Νοεμβρίου 2021, ο Δικηγορικός Σύλλογος Μονάχου διέγραψε την εταιρία αυτή κατ' εφαρμογήν των συνδυασμένων διατάξεων του άρθρου 59e, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, και του άρθρου 59h, παράγραφος 3, πρώτη περίοδος, του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων, με την αιτιολογία, κατ' ουσίαν, ότι μόνον οι δικηγόροι και οι επαγγελματίες που μνημονεύονται στο άρθρο 59a, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, και παράγραφος 2, του κώδικα αυτού, καθώς και οι ιατροί και οι φαρμακοποιοί μπορούν να είναι εταίροι δικηγορικής εταιρίας. Κατά τον Δικηγορικό Σύλλογο Μονάχου, οι διατάξεις του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων, τις οποίες όφειλε να εφαρμόσει χωρίς κανένα περιθώριο εκτιμήσεως, δεν αντιβαίνουν ούτε στα άρθρα 49 και 63 ΣΛΕΕ ούτε στο άρθρο 15 της οδηγίας 2006/123, δεδομένου ότι το άρθρο 25, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής επιτρέπει αντίστοιχους περιορισμούς για τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα.

34 Στις 26 Νοεμβρίου 2021, η HR άσκησε ενώπιον του Bayerischer Anwaltsgerichtshof (δικαστηρίου δικηγορικών υποθέσεων Βαυαρίας, Γερμανία), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο, προσφυγή κατά της απόφασης περί διαγραφής την οποία εξέδωσε ο Δικηγορικός Σύλλογος Μονάχου. Προς στήριξη της προσφυγής της, η HR υποστηρίζει ότι το άρθρο 59e, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, και το άρθρο 59h, παράγραφος 3, πρώτη περίοδος, του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων προσβάλλουν, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, καθώς και τα δικαιώματα τα οποία αυτή αντλεί από το άρθρο 15 της οδηγίας 2006/123. Η απόφαση αυτή προσβάλλει επίσης το δικαίωμα ελεύθερης εγκατάστασης της SIVE, όπως κατοχυρώνεται στα άρθρα 49 και 54 ΣΛΕΕ.

35 Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι η απόκτηση εταιρικών μεριδίων σε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου εμπίπτει στην ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 63 ΣΛΕΕ. Αντιθέτως, η ελευθερία εγκατάστασης και η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών πρέπει να υπερισχύουν στην περίπτωση που ο αποκτών έχει την πρόθεση, μέσω της πράξης

αυτής, να ασκήσει επιρροή σε μια επιχείρηση, πράγμα το οποίο μπορεί να αποδειχθεί βάσει, μεταξύ άλλων, του όγκου των αποκτηθέντων εταιρικών μεριδίων και της δομής της εταιρικής σύμβασης.

36 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, εν προκειμένω, 51 από τα 100 εταιρικά μερίδια της HR μεταβιβάστηκαν στη SIVE, γεγονός που επέτρεψε στην τελευταία να αποκτήσει πλειοψηφική συμμετοχή στο κεφάλαιο της HR. Εντούτοις, το καταστατικό της HR είναι σύμφωνο με το άρθρο 59f, παράγραφος 4, του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων, το οποίο επιβάλλει να διασφαλίζεται κατά την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος η ανεξαρτησία των δικηγόρων οι οποίοι, ως διαχειριστές ή βάσει του καταστατικού, είναι εξουσιοδοτημένοι να ενεργούν επ' ονόματι της εταιρίας. Συγκεκριμένα, το καταστατικό αυτό περιέχει διάφορες διατάξεις ικανές να διασφαλίσουν την ανεξαρτησία αυτή, ιδίως όσον αφορά την ανάκληση των διαχειριστών, τις εξουσίες της συνέλευσης των εταίρων και το απαράδεκτο των αποφάσεων που δεν τηρούν τις διατάξεις αυτές.

37 Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο διατηρεί, πρώτον, αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα των άρθρων 59a και 59e έως 59h του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων με το άρθρο 63 ΣΛΕΕ.

38 Κατά το δικαστήριο αυτό, πρώτον, το άρθρο 59e, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του κώδικα αυτού περιορίζει τον κύκλο των δυνητικών εταίρων των δικηγορικών εταιριών στους δικηγόρους και στους ασκούντες ορισμένα ελεύθερα επαγγέλματα, μνημονευόμενα στο άρθρο 59a, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, και παράγραφος 2, του εν λόγω κώδικα. Δεύτερον, το άρθρο 59e, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του ίδιου κώδικα επιβάλλει στους εταίρους να ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα στο πλαίσιο της δικηγορικής εταιρίας. Τρίτον, κατά το άρθρο 59e, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων, σε περίπτωση που άλλοι ελεύθεροι επαγγελματίες πλην των δικηγόρων κατέχουν τμήμα του εταιρικού κεφαλαίου δικηγορικής εταιρίας, η πλειοψηφία των εταιρικών μεριδίων και των δικαιωμάτων ψήφου πρέπει να ανήκει στους δικηγόρους. Τέταρτον, κατά το άρθρο 59e, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, του κώδικα αυτού, οι εταίροι που δεν έχουν άδεια άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος ή κάποιου από τα λοιπά ελεύθερα επαγγέλματα του άρθρου 59a, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, και παράγραφος 2, του εν λόγω κώδικα δεν έχουν δικαίωμα ψήφου.

39 Το εν λόγω δικαστήριο αμφιβάλλει κατά πόσον οι ανωτέρω διατάξεις, οι οποίες, κατά την άποψή του, θίγουν την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, μπορούν να δικαιολογηθούν βάσει του άρθρου 65, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, το οποίο επιτρέπει τις ρυθμίσεις των κρατών μελών που αποσκοπούν στην τήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας. Συγκεκριμένα, οι προβλεπόμενοι στα άρθρα 59a, 59e και 59h του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων περιορισμοί ενδέχεται να μην είναι αναγκαίοι για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας του δικηγόρου, δεδομένου ότι το άρθρο 59f, παράγραφος 4, του κώδικα αυτού απαγορεύει στους εταίρους να ασκούν επιρροή στη δραστηριότητα του δικηγόρου ως νομικού συμβούλου, περιλαμβανομένης της αποδοχής ή της άρνησης εντολής, και ότι η ανεξαρτησία των διαχειριστών μπορεί να διασφαλίζεται από το καταστατικό της εταιρίας, όπως συμβαίνει με το καταστατικό της HR. Επιπλέον, οι δικηγορικοί σύλλογοι έχουν τη δυνατότητα όχι μόνο να εξαρτούν τη χορήγηση άδειας άσκησης επαγγέλματος σε δικηγορική εταιρία από τη συμπερίληψη κατάλληλων διατάξεων στο καταστατικό της, αλλά και να ανακαλούν την άδεια αυτή σε περίπτωση μεταγενέστερης τροποποίησης του εν λόγω καταστατικού η οποία έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό ή την κατάργηση της προστασίας της ανεξαρτησίας της δραστηριότητας του δικηγόρου, σύμφωνα με το άρθρο 59h του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων.

40 Ακόμη και αν υποτεθεί ότι η απαγόρευση της συμμετοχής τρίτων που απλώς επιθυμούν να πραγματοποιήσουν κέρδη αποτελεί πρόσφορο μέσο για να εμποδιστεί η επιρροή των αμιγώς χρηματοοικονομικών επενδυτών στις επιχειρησιακές δραστηριότητες δικηγορικής εταιρίας, το αιτούν δικαστήριο αμφιβάλλει ως προς την αναγκαιότητα της απαγόρευσης αυτής, δεδομένου ότι, κατά την άποψή του, η εθνική ρύθμιση και η εταιρική σύμβαση παρέχουν τη δυνατότητα να αποφευχθεί η εκ μέρους των εταίρων άσκηση επιρροής επί της δικηγορικής δραστηριότητας της εταιρίας. Στην περίπτωση αυτή, εναπόκειται στον αμιγώς χρηματοοικονομικό επενδυτή να αποφασίσει αν επιθυμεί να αποκτήσει συμμετοχή σε μια τέτοια εταιρία παρά το γεγονός ότι, αν το πράξει, δεν θα του επιτρέπεται να ασκήσει επιρροή στη διαχείριση της εν λόγω εταιρίας.

41 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται επίσης αν οι απαιτήσεις που απορρέουν από τα άρθρα 59a, 59e και 59h του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων συνιστούν περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων ο οποίος διασφαλίζει με συνοχή και συστηματικότητα την ανεξαρτησία της δραστηριότητας του δικηγόρου και την ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Υπογραμμίζει, συναφώς, ότι, μολονότι ο περιορισμός του κύκλου των εταίρων είναι ικανός να αποκλείσει τη δυνατότητα τρίτων που δεν πληρούν τις απαιτήσεις αυτές να ασκούν επιρροή στη δικηγορική εταιρία ως εταίροι, εντούτοις, οι εταίροι που πληρούν τις απαιτήσεις του άρθρου 59e του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων μπορούν να επηρεάσουν κατά τον ίδιο τρόπο τη διαχείριση της δικηγορικής εταιρίας. Συγκεκριμένα, ούτε το άρθρο αυτό ούτε το άρθρο 59a του εν λόγω κώδικα περιέχουν ποσοτικές απαιτήσεις όσον αφορά την υποχρέωση συνεργασίας των εταίρων. Επομένως, είναι δυνατόν, διά της συμμετοχής του, ένας εταίρος, έστω και δικηγόρος, να επιδιώκει πρωτίστως χρηματοοικονομικά συμφέροντα και να συμβάλλει οριακά μόνο στην επίτευξη των σκοπών της εταιρίας.

42 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, εξάλλου, ότι ο νέος κώδικας δικηγόρων, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1η Αυγούστου 2022, κατέστησε ηπιότερους τους όρους συμμετοχής σε δικηγορική εταιρία υπό την ιδιότητα του εταίρου. Συγκεκριμένα, η παροχή νομικών συμβουλών μπορεί να πραγματοποιείται από εταιρίες άσκησης ελεύθερου επαγγέλματος κατά την έννοια του άρθρου 59c του νέου αυτού κώδικα, στις οποίες μπορούν πλέον να μετέχουν, πέραν των επαγγελματιών που διέθεταν ήδη το δικαίωμα αυτό δυνάμει του άρθρου 59a του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων, τα λοιπά πρόσωπα που ασκούν τα επαγγέλματα που απαριθμούνται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, του νόμου περί αστικών επαγγελματικών εταιριών, ήτοι οι μηχανικοί, οι αρχιτέκτονες, οι ελεύθεροι επαγγελματίες χημικοί, οι πλοηγοί, οι δημοσιογράφοι, οι καλλιτέχνες ή ακόμη οι συγγραφείς. Επομένως, ο κύκλος των προσώπων που μπορούν να μετάσχουν σε εταιρία άσκησης ελεύθερου επαγγέλματος είναι πλέον πολύ ετερογενής.

43 Τέλος, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, μολονότι η εμπιστοσύνη στο επαγγελματικό απόρρητο του δικηγόρου πρέπει να προστατεύεται με την επιβολή της υποχρέωσης τήρησης του επαγγελματικού απορρήτου στο σύνολο των μελών των οργάνων μιας δικηγορικής εταιρίας και όχι μόνο στον δικηγόρο ο οποίος ασκεί το επάγγελμά του εντός αυτής, εντούτοις είναι αμφίβολο αν η απαγόρευση της συμμετοχής τρίτων μπορεί να στηρίζεται στο γεγονός ότι αποτρέπει το ενδεχόμενο αυτοί να λάβουν πληροφορίες ή έγγραφα που καλύπτονται από το απόρρητο. Συναφώς, το άρθρο 13 του καταστατικού της HR προβλέπει πολύ αυστηρούς κανόνες, υπό την έννοια ότι περιορισμένο είναι επίσης το δικαίωμα ενημέρωσης των εταίρων και ότι η υποχρέωση τήρησης του επαγγελματικού απορρήτου του δικηγόρου επιβάλλεται και σε αυτούς. Δεδομένου ότι πρόκειται για μία από τις στοιχειώδεις επαγγελματικές υποχρεώσεις του δικηγόρου, της οποίας η παράβαση επισύρει, επιπλέον, ποινικές κυρώσεις, ο δικηγορικός σύλλογος είχε ήδη τη δυνατότητα, βάσει των άρθρων 59c και 59e του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων, να ελέγχει τα καταστατικά των δικηγορικών εταιριών προκειμένου να εξακριβώνει κατά πόσον τηρούνται

επαρκώς οι απαιτήσεις σχετικά με το επαγγελματικό απόρρητο του δικηγόρου. Εξάλλου, τα άρθρα 59d και 59e του νέου κώδικα δικηγόρων επιβάλλουν εφεξής στον δικηγορικό σύλλογο την υποχρέωση να προβαίνει στον έλεγχο αυτό.

44 Κατά δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, στο μέτρο που η HR παρέχει υπηρεσίες κατά την έννοια του άρθρου 4, σημείο 1, της οδηγίας 2006/123, θα μπορούσε να επικαλεστεί το γεγονός ότι οι περιορισμοί που προβλέπονται στα άρθρα 59a, 59e και 59h του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων δεν δικαιολογούνται υπό το πρίσμα του άρθρου 15, παράγραφος 2, στοιχείο γ′, και παράγραφος 3, στοιχείο γ′, της οδηγίας αυτής. Η εν λόγω οδηγία επιτρέπει βεβαίως την πρόβλεψη περιορισμών που εγγυώνται την ανεξαρτησία του νομικού συμβούλου και την ορθή απονομή της δικαιοσύνης, υπό την επιφύλαξη πάντως ότι οι περιορισμοί αυτοί είναι σύμφωνοι με την αρχή της αναλογικότητας. Υφίστανται όμως σοβαρές αμφιβολίες ως προς την αναλογικότητα των περιορισμών που προβλέπονται στα άρθρα 59a και 59e του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων για την απόκτηση εταιρικών μεριδίων σε δικηγορική εταιρία. Συγκεκριμένα, η ανεξαρτησία της δραστηριότητας του δικηγόρου, η ορθή απονομή της δικαιοσύνης, το καθήκον εμπιστευτικότητας του δικηγόρου και, επομένως, η εμπιστοσύνη στην απονομή της δικαιοσύνης διασφαλίζονται επαρκώς από τους περιορισμούς των δικαιωμάτων των εταίρων οι οποίοι προβλέπονται στο άρθρο 59f του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων καθώς και από το καταστατικό της HR. Από τη συμμετοχή εταίρων που εισφέρουν κατά κύριο λόγο κεφάλαιο δεν διαφαίνεται κίνδυνος μεγαλύτερος από τον συνδεόμενο με τη συμμετοχή προσώπων που μπορούν να είναι εταίροι σε εταιρία άσκησης ελεύθερου επαγγέλματος βάσει του νέου κώδικα δικηγόρων.

45 Κατά τρίτον, αν γίνει δεκτό ότι η SIVE επιδιώκει να ασκήσει δεσπόζουσα επιρροή στη δραστηριότητα της HR, θα πρέπει να συναχθεί, πέραν της παράβασης της οδηγίας 2006/123, προσβολή του δικαιώματος ελεύθερης εγκατάστασης της SIVE κατά την έννοια του άρθρου 49 ΣΛΕΕ.

46 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Bayerischer Anwaltsgerichtshof (δικαστήριο δικηγορικών υποθέσεων Βαυαρίας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Συνιστά ανεπίτρεπτο περιορισμό του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων που προβλέπεται στο άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ το γεγονός ότι η νομοθεσία κράτους μέλους επιβάλλει τη διαγραφή δικηγορικής εταιρίας από τον δικηγορικό σύλλογο σε περίπτωση κατά την οποία:
   α) εταιρικό μερίδιο της δικηγορικής εταιρίας μεταβιβάζεται σε πρόσωπο που δεν πληροί τις ειδικές επαγγελματικές προϋποθέσεις που συνδέονται, κατά το δίκαιο του κράτους μέλους, με την απόκτηση εταιρικού μεριδίου; Σύμφωνα με τις προϋποθέσεις αυτές, εταιρικό μερίδιο δικηγορικής εταιρίας μπορεί να αποκτήσει μόνο δικηγόρος ή μέλος δικηγορικού συλλόγου, δικηγόρος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, φοροτεχνικός σύμβουλος, φορολογικός εκπρόσωπος, οικονομικός ελεγκτής ή ορκωτός λογιστής, πρόσωπο που ασκεί δικηγορικό επάγγελμα από άλλο κράτος, το οποίο έχει δικαίωμα παροχής νομικών συμβουλών στην εθνική επικράτεια, καθώς και δικηγόρος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, φοροτεχνικός σύμβουλος, φορολογικός εκπρόσωπος, οικονομικός ελεγκτής ή ορκωτός λογιστής από άλλο κράτος που έχει λάβει άδεια άσκησης των εν λόγω δραστηριοτήτων στην εθνική επικράτεια, ή ιατρός ή φαρμακοποιός,
   β) ένας εταίρος πληροί μεν τις ειδικές προϋποθέσεις του πρώτου ερωτήματος, υπό α′, πλην όμως δεν δραστηριοποιείται επαγγελματικά μέσω της δικηγορικής εταιρίας;

γ) λόγω της μεταβίβασης ενός ή πλειόνων εταιρικών μεριδίων ή δικαιωμάτων ψήφου, οι δικηγόροι δεν έχουν πλέον την πλειοψηφία;

2) Συνιστά ανεπίτρεπτο περιορισμό του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων που προβλέπεται στο άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ το γεγονός ότι εταίρος ο οποίος δεν έχει δικαίωμα άσκησης επαγγέλματος κατά την έννοια του πρώτου ερωτήματος, υπό α′ δεν έχει δικαίωμα ψήφου, μολονότι το καταστατικό της εταιρίας περιέχει ρήτρες για την προστασία της ανεξαρτησίας των ασκούντων νομικά επαγγέλματα και των δικηγορικών δραστηριοτήτων της εταιρίας, οι οποίες διασφαλίζουν ότι η εταιρία εκπροσωπείται μόνον από δικηγόρους ως διαχειριστές ή γενικούς πληρεξουσίους, ότι οι εταίροι και η συνέλευση των εταίρων απαγορεύεται να επηρεάζουν τη διαχείριση της εταιρίας με την παροχή οδηγιών ή εμμέσως με την απειλή δυσμενών συνεπειών, ότι οι αντίθετες αποφάσεις των εταίρων είναι ανίσχυρες και ότι η υποχρέωση τήρησης του επαγγελματικού απορρήτου των δικηγόρων επεκτείνεται στους εταίρους και στα εξουσιοδοτημένα από αυτούς πρόσωπα;

3) Πληρούν οι περιορισμοί που αναφέρονται στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 15, παράγραφος 3, στοιχεία α′ έως γ′ της οδηγίας [2006/123], προκειμένου να δικαιολογηθεί ο περιορισμός της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών;

4) Σε περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ότι δεν θίγεται το δικαίωμα της προσφεύγουσας στην ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων […] και ότι δεν υφίσταται παραβίαση της οδηγίας [2006/123]: προσβάλλουν οι περιορισμοί που αναφέρονται στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα το δικαίωμα [της SIVE] στην ελευθερία εγκαταστάσεως που προβλέπεται στο άρθρο 49 ΣΛΕΕ;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου, του τρίτου και του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος

47 Με το γράμμα του πρώτου, του τρίτου και του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει τη διαγραφή δικηγορικής εταιρίας από τον δικηγορικό σύλλογο όταν εταιρικό μερίδιο της εταιρίας αυτής μεταβιβάζεται σε πρόσωπο στο οποίο η εν λόγω ρύθμιση δεν επιτρέπει να γίνει εταίρος σε εταιρίες αυτού του είδους, όταν ένας εταίρος δεν ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα στη δικηγορική εταιρία ή όταν οι εταίροι που έχουν την ιδιότητα του δικηγόρου δεν κατέχουν πλέον την πλειοψηφία των εταιρικών μεριδίων ή των δικαιωμάτων ψήφου. Από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι η εν λόγω ρύθμιση έχει, κατ’ ουσίαν, ως σκοπό να εμποδίσει την άσκηση επιρροής στις επιχειρησιακές δραστηριότητες δικηγορικής εταιρίας εκ μέρους αμιγώς χρηματοοικονομικών επενδυτών οι οποίοι δεν προτίθενται να ασκήσουν επαγγελματική δραστηριότητα στην εταιρία αυτή.

48 Προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, με τα προδικαστικά αυτά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ’ ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 49 και το άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, καθώς και το άρθρο 15, παράγραφος 2, στοιχείο γ′, και παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123 έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία, επί ποινή διαγραφής της οικείας δικηγορικής εταιρίας από τον δικηγορικό σύλλογο, απαγορεύει τη μεταβίβαση εταιρικών μεριδίων της εταιρίας αυτής σε αμιγώς χρηματοοικονομικό επενδυτή ο οποίος δεν προτίθεται να ασκήσει στην εν λόγω εταιρία επαγγελματική δραστηριότητα την οποία αφορά η συγκεκριμένη ρύθμιση.

49 Μολονότι, με το τρίτο προδικαστικό ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει επίσης στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, εντούτοις από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο δεν προκύπτει ότι η SIVE προτίθεται να επικαλεστεί την ελευθερία αυτή για την παροχή νομικών υπηρεσιών στη Γερμανία. Επομένως, η εν λόγω ελευθερία στερείται σημασίας όσον αφορά την υπόθεση της κύριας δίκης.

50 Καθόσον το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει τόσο στην ελευθερία εγκατάστασης όσο και στην ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, πρέπει να καθοριστεί, προκαταρκτικώς, ποια θεμελιώδης ελευθερία έχει εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης, όπερ προϋποθέτει τη συνεκτίμηση του αντικειμένου της επίμαχης στην κύρια δίκη εθνικής ρύθμισης και, ενδεχομένως, των πραγματικών περιστατικών της υπό κρίση υπόθεσης (πρβλ. αποφάσεις της 13ης Νοεμβρίου 2012, Test Claimants in the FII Group Litigation, C-35/11, EU:C:2012:707, σκέψεις 90, 93 και 94, και της 24ης Φεβρουαρίου 2022, Viva Telecom Bulgaria, C-257/20, EU:C:2022:125, σκέψεις 78, 82 και 83).

51 Συναφώς, στο πεδίο εφαρμογής της ελευθερίας εγκαταστάσεως εμπίπτει εθνική ρύθμιση η οποία εφαρμόζεται μόνο σε περίπτωση εταιρικών συμμετοχών που παρέχουν τη δυνατότητα ασκήσεως αναμφισβήτητης επιρροής επί των αποφάσεων μιας εταιρίας και καθορισμού των δραστηριοτήτων της. Αντιθέτως, εθνικές διατάξεις οι οποίες εφαρμόζονται σε περίπτωση εταιρικών συμμετοχών που αποκτώνται με μοναδικό σκοπό την πραγματοποίηση χρηματικής επένδυσης, χωρίς πρόθεση άσκησης επιρροής στη διαχείριση και στον έλεγχο της επιχείρησης, πρέπει να εξετάζονται αποκλειστικώς από την άποψη της ελεύθερης κυκλοφορίας κεφαλαίων (απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, Viva Telecom Bulgaria, C-257/20, EU:C:2022:125, σκέψεις 79 και 80 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

52 Εξ αυτών προκύπτει ότι εθνική νομοθετική ρύθμιση η οποία δεν έχει εφαρμογή μόνο στις περιπτώσεις που το ποσοστό συμμετοχής σε εταιρικό κεφάλαιο παρέχει τη δυνατότητα ασκήσεως αναμφισβήτητης επιρροής επί των αποφάσεων εταιρίας και καθορισμού των δραστηριοτήτων της, αλλά εφαρμόζεται ανεξαρτήτως του ποσοστού συμμετοχής μετόχου στο κεφάλαιο της εταιρίας, μπορεί να εμπίπτει τόσο στην ελευθερία εγκαταστάσεως όσο και στην ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων (πρβλ. αποφάσεις της 24ης Μαΐου 2007, Holböck, C-157/05, EU:C:2007:297, σκέψεις 23 και 24, και της 21ης Οκτωβρίου 2010, Ίδρυμα Τύπου, C-81/09, EU:C:2010:622, σκέψη 49).

53 Τούτου λεχθέντος, κατ' αρχήν, το Δικαστήριο εξετάζει το επίμαχο μέτρο υπό το πρίσμα μίας μόνον από τις δύο αυτές ελευθερίες, εάν προκύπτει ότι, υπό τις συνθήκες της διαφοράς της κύριας δίκης, η μία από τις ελευθερίες αυτές είναι εντελώς δευτερεύουσα σε σχέση με την άλλη και μπορεί να συνενωθεί με αυτήν (αποφάσεις της 3ης Οκτωβρίου 2006, Fidium Finanz, C-452/04, EU:C:2006:631, σκέψη 34, και της 17ης Σεπτεμβρίου 2009, Glaxo Wellcome, C-182/08, EU:C:2009:559, σκέψη 37).

54 Εν προκειμένω, η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση αποβλέπει, μεταξύ άλλων, στο να αποτρέψει πρόσωπα τα οποία ούτε δικηγόροι είναι ούτε ασκούν επάγγελμα μνημονευόμενο στο άρθρο 59a, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, και παράγραφος 2, του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων από το να αποκτήσουν οποιαδήποτε συμμετοχή, ανεξαρτήτως του μεγέθους της, σε δικηγορική εταιρία.

55 Επιπλέον, είναι αληθές ότι η SIVE απέκτησε το 51 % του εταιρικού κεφαλαίου της HR. Πάντως, στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της ελευθερίας εγκαταστάσεως εμπίπτουν οι διατάξεις εθνικής νομοθεσίας που έχουν εφαρμογή επί της συμμετοχής εταιρίας κράτους μέλους στο κεφάλαιο

εταιρίας εγκατεστημένης εντός άλλου κράτους μέλους, κατά τρόπον ώστε η συμμετοχή αυτή να της παρέχει κατ' αρχήν τη δυνατότητα να ασκεί αναμφισβήτητη επιρροή στις αποφάσεις της εταιρίας και να καθορίζει τις δραστηριότητές της (πρβλ. απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2009, Glaxo Wellcome, C-182/08, EU:C:2009:559, σκέψη 47), όπως συμβαίνει στην περίπτωση της κατοχής της πλειοψηφίας του κεφαλαίου της (πρβλ. διάταξη της 10ης Μαΐου 2007, Lasertec, C-492/04, EU:C:2007:273, σκέψη 23, και απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, ΑΓΕΤ Ηρακλής, C-201/15, EU:C:2016:972, σκέψεις 46 και 47).

56 Ωστόσο, το καταστατικό της HR τροποποιήθηκε προκειμένου να μην παρασχεθεί στην SIVE η δυνατότητα άσκησης επιρροής την οποία θα μπορούσε να διεκδικήσει βάσει του κεφαλαιουχικού κριτηρίου. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της δικογραφίας που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, μια τέτοια τροποποίηση μπορεί να σημαίνει ότι η εκ μέρους της SIVE απόκτηση εταιρικών μεριδίων της HR πραγματοποιήθηκε με μοναδικό σκοπό την παροχή στην HR κεφαλαίων που θα της επέτρεπαν να χρηματοδοτήσει την ανάπτυξη ενός καινοτόμου νομικού μοντέλου βασιζόμενου στις νέες τεχνολογίες.

57 Επομένως, η υπόθεση της κύριας δίκης εμπίπτει τόσο στην ελευθερία εγκατάστασης όσο και στην ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, χωρίς η μία από τις ελευθερίες αυτές να μπορεί να θεωρηθεί δευτερεύουσα σε σχέση με την άλλη.

58 Όσον αφορά, κατά πρώτον, την ελευθερία εγκαταστάσεως, από την αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας 2006/123 προκύπτει ότι η εξάλειψη των εμποδίων που παρακωλύουν την ελευθερία αυτή δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την άμεση εφαρμογή του άρθρου 49 ΣΛΕΕ, λόγω, μεταξύ άλλων, της εξαιρετικά πολύπλοκης κατά περίπτωση εξέτασης των εν λόγω εμποδίων. Επομένως, όταν μια κατάσταση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής, παρέλκει η εξέτασή της και υπό το πρίσμα του άρθρου 49 ΣΛΕΕ (απόφαση της 26ης Ιουνίου 2019, Επιτροπή κατά Ελλάδας, C-729/17, EU:C:2019:534, σκέψεις 53 και 54).

59 Αφενός, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 33 της οδηγίας 2006/123, οι υπηρεσίες παροχής νομικών συμβουλών, στις οποίες περιλαμβάνονται οι νομικές υπηρεσίες που παρέχονται από δικηγόρους, εμπίπτουν στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής (πρβλ. απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2022, Minister Sprawiedliwości, C-55/20, EU:C:2022:6, σκέψη 88).

60 Αφετέρου, η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση, ειδικότερα δε ο περιορισμός του κύκλου των προσώπων που μπορούν να συμμετέχουν ως εταίροι καθώς και η απαίτηση ενεργού συνεργασίας στο πλαίσιο της εταιρίας, που προβλέπονται στο άρθρο 59e, παράγραφος 1, πρώτη και δεύτερη περίοδος, του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων, συνιστούν «απαιτήσεις», κατά την έννοια του άρθρου 4, σημείο 7, της εν λόγω οδηγίας, οι οποίες αφορούν, κατ' ουσίαν, την κατοχή του κεφαλαίου εταιρίας και, επομένως, εμπίπτουν στο άρθρο 15, παράγραφος 2, στοιχείο γ ′, της ίδιας οδηγίας.

61 Συναφώς, από το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/123 προκύπτει ότι τα κράτη μέλη πρέπει να εξετάζουν κατά πόσον τα νομικά συστήματά τους προβλέπουν απαιτήσεις όπως εκείνες που αναφέρονται στην παράγραφο 2 του άρθρου αυτού και να εξασφαλίζουν ότι οι απαιτήσεις αυτές είναι συμβατές με τις προϋποθέσεις της παραγράφου 3 του ίδιου άρθρου. Επιπλέον, το ίδιο άρθρο 15 ορίζει, στην παράγραφο 5, στοιχείο α′, και στην παράγραφο 6, ότι τα κράτη μέλη επιτρέπεται να διατηρούν ή, ενδεχομένως, να θεσπίζουν απαιτήσεις όπως οι απαριθμούμενες στην παράγραφο 2, υπό τον όρο ότι οι απαιτήσεις αυτές πληρούν τις προϋποθέσεις της παραγράφου 3 [πρβλ. αποφάσεις της 16ης Ιουνίου 2015, Rina Services κ.λπ., C-

593/13, EU:C:2015:399, σκέψη 33, καθώς και της 29ης Ιουλίου 2019, Επιτροπή κατά Αυστρίας (Πολιτικοί μηχανικοί, πράκτορες διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και κτηνίατροι), C-209/18, EU:C:2019:632, σκέψη 80].

62 Οι σωρευτικές προϋποθέσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 15, παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123 αφορούν, πρώτον, τη μη εισαγωγή δυσμενών διακρίσεων με τις οικείες απαιτήσεις, οι οποίες δεν πρέπει να εισάγουν άμεσα ή έμμεσα διακρίσεις ανάλογα με την ιθαγένεια ή, όσον αφορά τις επιχειρήσεις, ανάλογα με την έδρα τους, δεύτερον, την αναγκαιότητά τους, δηλαδή το ότι πρέπει να δικαιολογούνται από επιτακτικό λόγο δημοσίου συμφέροντος, και, τρίτον, την αναλογικότητά τους, δεδομένου ότι οι εν λόγω απαιτήσεις πρέπει να είναι κατάλληλες να εξασφαλίσουν την υλοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού και να μην υπερβαίνουν το όριο που είναι απαραίτητο για την επίτευξη του σκοπού αυτού, το ίδιο δε αποτέλεσμα δεν θα πρέπει να μπορεί να επιτευχθεί με άλλα λιγότερα περιοριστικά μέτρα [απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, Επιτροπή κατά Αυστρίας (Πολιτικοί μηχανικοί, πράκτορες διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και κτηνίατροι), C-209/18, EU:C:2019:632, σκέψη 81].

63 Εν προκειμένω, όσον αφορά, κατ' αρχάς, την πρώτη προϋπόθεση, η οποία αφορά τη μη εισαγωγή δυσμενών διακρίσεων με τις επίμαχες στην κύρια δίκη απαιτήσεις, καμία από τις απαιτήσεις αυτές δεν εισάγει τέτοιες διακρίσεις, οπότε πληρούν την προϋπόθεση αυτή.

64 Εν συνεχεία, όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση, σχετικά με την αναγκαιότητα των απαιτήσεων αυτών, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι οι συγκεκριμένες απαιτήσεις αποσκοπούν στο να διασφαλιστούν η ανεξαρτησία και η ακεραιότητα του δικηγορικού επαγγέλματος, καθώς και η συμμόρφωση με την αρχή της διαφάνειας και με την υποχρέωση τήρησης του επαγγελματικού απορρήτου των δικηγόρων.

65 Οι σκοποί αυτοί συνδέονται αναμφισβήτητα με την προστασία των αποδεκτών υπηρεσιών, εν προκειμένω νομικών, και τη διασφάλιση της χρηστής απονομής της δικαιοσύνης, οι οποίες συνιστούν επιτακτικούς λόγους δημόσιου συμφέροντος, κατά την έννοια του άρθρου 4, σημείο 8, της οδηγίας 2006/123, σε συνδυασμό με την αιτιολογική της σκέψη 40. Επιπλέον, δεδομένου ότι το εν λόγω άρθρο 4, σημείο 8, απλώς κωδικοποιεί τη νομολογία του Δικαστηρίου, επισημαίνεται ότι, στο πλαίσιο της ερμηνείας του πρωτογενούς δικαίου, το Δικαστήριο έχει χαρακτηρίσει ως επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος τόσο την προστασία των πολιτών (πρβλ. αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 1996, Reisebüro Broede, C-3/95, EU:C:1996:487, σκέψη 38· της 17ης Μαρτίου 2011, Peñarroja Fa, C-372/09 και C-373/09, EU:C:2011:156, σκέψη 55, καθώς και της 18ης Μαΐου 2017, Lahorgue, C-99/16, EU:C:2017:391, σκέψεις 34 και 35) όσο και την προσήκουσα άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος (πρβλ. απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Wouters κ.λπ., C-309/99, EU:C:2002:98, σκέψη 107).

66 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι η αποστολή του δικηγόρου να εκπροσωπεί τον διάδικο, η οποία πρέπει να εκπληρώνεται προς όφελος της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, έγκειται πρωτίστως στη βέλτιστη δυνατή προστασία και υπεράσπιση των συμφερόντων του εντολέα, με πλήρη ανεξαρτησία καθώς και σύμφωνα με τον νόμο και τους επαγγελματικούς και δεοντολογικούς κανόνες (πρβλ. αποφάσεις της 4ης Φεβρουαρίου 2020, Uniwersytet Wrocławski και Πολωνία κατά REA, C-515/17 P και C-561/17 P, EU:C:2020:73, σκέψη 62, και της 24ης Μαρτίου 2022, PJ και PC κατά EUIPO, C-529/18 P και C-531/18 P, EU:C:2022:218, σκέψη 64). Στους δικηγόρους ανατίθεται η θεμελιώδης σε μια δημοκρατική κοινωνία αποστολή της υπεράσπισης των πολιτών, η οποία συνεπάγεται, αφενός, την απαίτηση κάθε πολίτης να έχει τη δυνατότητα να απευθύνεται ελεύθερα στον δικηγόρο του, του οποίου το επάγγελμα περιλαμβάνει, από την ίδια τη φύση του, το καθήκον παροχής, κατά τρόπο ανεξάρτητο, νομικών συμβουλών σε όλους όσοι τις χρειάζονται

και, αφετέρου, τη συνακόλουθη υποχρέωση πίστεως του δικηγόρου έναντι του πελάτη του (πρβλ. απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Orde van Vlaamse Balies κ.λπ., C-694/20, EU:C:2022:963, σκέψη 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

67 Τέλος, όσον αφορά την τρίτη προϋπόθεση, η οποία αφορά την αναλογικότητα των επίμαχων στην κύρια δίκη απαιτήσεων, η προϋπόθεση αυτή λαμβάνει ως βάση ότι οι απαιτήσεις αυτές είναι κατάλληλες για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, ότι δεν υπερβαίνουν το αναγκαίο για την επίτευξή του μέτρο και ότι το ίδιο αποτέλεσμα δεν μπορεί να επιτευχθεί με άλλα, λιγότερο περιοριστικά, μέτρα.

68 Εν προκειμένω, καθόσον σκοπούν να συμβάλουν στον σεβασμό της ανεξαρτησίας του δικηγόρου και στην τήρηση της απαγόρευσης των συγκρούσεων συμφερόντων, αποκλείοντας ιδίως το ενδεχόμενο αμιγώς χρηματοοικονομικοί επενδυτές να έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν τις αποφάσεις και τις δραστηριότητες δικηγορικής εταιρίας, οι εν λόγω απαιτήσεις είναι ικανές να διασφαλίσουν την επίτευξη του σκοπού της προστασίας της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και της ακεραιότητας του δικηγορικού επαγγέλματος.

69 Πράγματι, η βούληση ενός αμιγώς χρηματοοικονομικού επενδυτή να αποκομίσει κέρδος από την επένδυσή του θα μπορούσε να έχει αντίκτυπο στην οργάνωση και τη δραστηριότητα μιας δικηγορικής εταιρίας. Συγκεκριμένα, σε περίπτωση που ο επενδυτής αυτός θεωρούσε ανεπαρκή την απόδοση της επένδυσής του, η πεποίθηση αυτή θα μπορούσε να τον ωθήσει να απαιτήσει μείωση των εξόδων ή την αναζήτηση ορισμένου είδους πελατών, διότι, σε διαφορετική περίπτωση, θα μπορούσε ενδεχομένως να αποσύρει την επένδυσή του, εξυπακουομένου ότι μια τέτοια απειλή αρκεί για να διαπιστωθεί η δυνατότητα του τελευταίου να ασκήσει επιρροή, έστω και έμμεση.

70 Πάντως, πρώτον, ενώ ο σκοπός που επιδιώκει ένας αμιγώς χρηματοοικονομικός επενδυτής περιορίζεται στην επίτευξη του κέρδους, οι δικηγόροι δεν ασκούν τις δραστηριότητές τους αποκλειστικά για οικονομικό σκοπό, αλλά υποχρεούνται να τηρούν επαγγελματικούς και δεοντολογικούς κανόνες.

71 Συναφώς, διευκρινίζεται ότι η έλλειψη συγκρούσεως συμφερόντων είναι απαραίτητη για την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος και συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, να έχουν οι δικηγόροι ανεξαρτησία, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής ανεξαρτησίας, έναντι των δημοσίων αρχών και των άλλων φορέων από τους οποίους δεν πρέπει να επηρεάζονται (απόφαση της 2ας Δεκεμβρίου 2010, Jakubowska, C-225/09, EU:C:2010:729, σκέψη 61). Πράγματι, αφενός, ελλείψει τέτοιας οικονομικής ανεξαρτησίας, εκτιμήσεις οικονομικής φύσεως με επίκεντρο τα βραχυπρόθεσμα κέρδη του αμιγώς χρηματοοικονομικού επενδυτή θα μπορούσαν να κατισχύσουν έναντι εκτιμήσεων υπαγορευόμενων αποκλειστικά από την προάσπιση του συμφέροντος των πελατών της δικηγορικής εταιρίας. Αφετέρου, η ύπαρξη ενδεχόμενων δεσμών μεταξύ ενός αμιγώς χρηματοοικονομικού επενδυτή και ενός πελάτη μπορεί επίσης να επηρεάσει τη σχέση μεταξύ του δικηγόρου και του πελάτη αυτού κατά τρόπο ώστε να μην μπορεί να αποκλειστεί μια σύγκρουση με επαγγελματικούς ή δεοντολογικούς κανόνες.

72 Δεύτερον, ελλείψει εναρμόνισης, σε επίπεδο Ένωσης, των επαγγελματικών και δεοντολογικών κανόνων που έχουν εφαρμογή στο δικηγορικό επάγγελμα, κάθε κράτος μέλος παραμένει, κατ' αρχήν, ελεύθερο να ρυθμίζει την άσκηση του επαγγέλματος αυτού στο έδαφός του. Οι ισχύοντες για το εν λόγω επάγγελμα κανόνες μπορούν, ως εκ τούτου, να διαφέρουν ουσιωδώς από κράτος

μέλος σε κράτος μέλος (πρβλ. αποφάσεις της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Wouters κ.λπ., C-309/99, EU:C:2002:98, σκέψη 99, της 2ας Δεκεμβρίου 2010, Jakubowska, C-225/09, EU:C:2010:729, σκέψη 57, και της 7ης Μαΐου 2019, Μοναχός Ειρηναίος, C-431/17, EU:C:2019:368, σκέψη 31).

73 Υπό τις συνθήκες αυτές, λαμβανομένου υπόψη του περιθωρίου εκτιμήσεως που του παρέχεται κατ' αυτόν τον τρόπο, ένα κράτος μέλος έχει το δικαίωμα να θεωρήσει ότι ο δικηγόρος δεν θα ήταν σε θέση να ασκήσει το επάγγελμά του κατά τρόπο ανεξάρτητο και τηρώντας τις επαγγελματικές και δεοντολογικές του υποχρεώσεις αν ανήκε στο δυναμικό εταιρίας στους εταίρους της οποίας συγκαταλέγονται πρόσωπα τα οποία, αφενός, δεν ασκούν το επάγγελμα του δικηγόρου ή οποιοδήποτε άλλο επάγγελμα του οποίου η άσκηση υπόκειται σε ρυθμιστικούς παράγοντες απορρέοντες από επαγγελματικούς και δεοντολογικούς κανόνες και, αφετέρου, ενεργούν αποκλειστικώς ως αμιγώς χρηματοοικονομικοί επενδυτές χωρίς να έχουν την πρόθεση να ασκήσουν δραστηριότητα εμπίπτουσα στο επάγγελμα αυτό στο πλαίσιο της εν λόγω εταιρίας. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο όταν, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, ένας τέτοιος επενδυτής επιθυμεί να αποκτήσει την πλειοψηφία των εταιρικών μεριδίων της συγκεκριμένης δικηγορικής εταιρίας.

74 Λαμβανομένου υπόψη του ίδιου αυτού περιθωρίου εκτιμήσεως, ένα κράτος μέλος έχει το δικαίωμα να εκτιμήσει ότι υφίσταται κίνδυνος τα μέτρα τα οποία προβλέπει η εθνική νομοθεσία ή το καταστατικό της δικηγορικής εταιρίας για τη διαφύλαξη της ανεξαρτησίας και της επαγγελματικής ακεραιότητας των δικηγόρων που δραστηριοποιούνται στην εταιρία αυτή να αποδειχθούν, στην πράξη, ανεπαρκή προκειμένου να διασφαλιστεί αποτελεσματικά η επίτευξη των σκοπών που υπομνήσθηκαν στις σκέψεις 64 έως 66 της παρούσας απόφασης σε περίπτωση συμμετοχής αμιγώς χρηματοοικονομικού επενδυτή στο κεφάλαιο της εν λόγω εταιρίας, λαμβανομένης υπόψη της επιρροής, έστω και έμμεσης, που θα μπορούσε να ασκήσει ο επενδυτής αυτός στη διαχείριση και τις δραστηριότητες της ίδιας εταιρίας μέσω επιλογών επενδύσεων ή αποεπενδύσεων υπαγορευόμενων κυρίως, αν όχι αποκλειστικώς, από την επίτευξη κέρδους.

75 Όσον αφορά, κατά δεύτερον, την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 63 ΣΛΕΕ, στο άρθρο αυτό εμπίπτουν οι άμεσες επενδύσεις υπό μορφή συμμετοχής σε εταιρία διά της κατοχής μετοχών παρέχουσας τη δυνατότητα πραγματικής συμμετοχής στη διαχείριση και τον έλεγχό της, καθώς και η απόκτηση τίτλων που επιχειρείται με μοναδική πρόθεση την πραγματοποίηση χρηματοοικονομικής επενδύσεως χωρίς πρόθεση ασκήσεως επιρροής στη διαχείριση και τον έλεγχο της εταιρίας (πρβλ. αποφάσεις της 17ης Σεπτεμβρίου 2009, Glaxo Wellcome, C-182/08, EU:C:2009:559, σκέψη 40, και της 21ης Δεκεμβρίου 2016, ΑΓΕΤ Ηρακλής, C-201/15, EU:C:2016:972, σκέψη 58 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

76 Στα μέτρα που απαγορεύονται από το άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ ως περιορισμοί των κινήσεων κεφαλαίων συγκαταλέγονται εκείνα που μπορούν να αποτρέψουν τις εταιρίες που εδρεύουν στην αλλοδαπή από την πραγματοποίηση επενδύσεων σε κράτος μέλος (πρβλ. απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, SEGRO και Horváth, C-52/16 και C-113/16, EU:C:2018:157, σκέψη 65). Πρέπει επομένως να χαρακτηρίζονται ως «περιορισμοί», κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, εθνικά μέτρα τα οποία είναι ικανά να εμποδίσουν ή να περιορίσουν την απόκτηση μετοχών στις οικείες επιχειρήσεις ή που είναι ικανά να αποτρέψουν τους επενδυτές από άλλα κράτη μέλη να επενδύσουν στο κεφάλαιο των επιχειρήσεων αυτών (πρβλ. απόφαση της 21ης Οκτωβρίου 2010, Ίδρυμα Τύπου, C-81/09, EU:C:2010:622, σκέψη 55).

77 Εν προκειμένω, η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση έχει ως αποτέλεσμα να εμποδίζει άλλα πρόσωπα, πλην των δικηγόρων και των ασκούντων τα επαγγέλματα που μνημονεύονται στο άρθρο 59a του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων, να αποκτούν εταιρικά μερίδια σε δικηγορική

εταιρία, οπότε στερεί από τους επενδυτές άλλων κρατών μελών οι οποίοι ούτε δικηγόροι είναι ούτε ασκούν τέτοιο επάγγελμα τη δυνατότητα να αποκτήσουν μερίδια συμμετοχής σε εταιρίες αυτής της μορφής (πρβλ. απόφαση της 19ης Μαΐου 2009, Επιτροπή κατά Ιταλίας, C-531/06, EU:C:2009:315, σκέψη 47). Συνακόλουθα, η εθνική αυτή ρύθμιση στερεί από τις δικηγορικές εταιρίες την πρόσβαση σε κεφάλαια που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ίδρυση ή την ανάπτυξή τους. Κατά συνέπεια, συνιστά περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων.

78 Ωστόσο, οι περιορισμοί της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων, οι οποίοι εφαρμόζονται χωρίς διακρίσεις λόγω ιθαγενείας, δύνανται να δικαιολογηθούν από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος υπό την προϋπόθεση ότι είναι ικανοί να διασφαλίσουν την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και δεν υπερβαίνουν το αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού μέτρο (πρβλ. απόφαση της 19ης Μαΐου 2009, Επιτροπή κατά Ιταλίας, C-531/06, EU:C:2009:315, σκέψη 49).

79 Συναφώς, η αξιολόγηση η οποία πραγματοποιήθηκε, στις σκέψεις 64 έως 74 της παρούσας απόφασης, υπό το πρίσμα του άρθρου 15, παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123 δεν οδηγεί σε διαφορετικό συμπέρασμα υπό το πρίσμα του άρθρου 63 ΣΛΕΕ.

80 Υπό τις συνθήκες αυτές, στο πρώτο, στο τρίτο και στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, στοιχείο γ', και παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123, καθώς και το άρθρο 63 ΣΛΕΕ, έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία, επί ποινή διαγραφής της οικείας δικηγορικής εταιρίας από τον δικηγορικό σύλλογο, απαγορεύει τη μεταβίβαση εταιρικών μεριδίων της εταιρίας αυτής σε αμιγώς χρηματοοικονομικό επενδυτή ο οποίος δεν προτίθεται να ασκήσει στην εν λόγω εταιρία επαγγελματική δραστηριότητα την οποία αφορά η συγκεκριμένη ρύθμιση.

Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

81 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 63 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι ο εταίρος ο οποίος δεν έχει δικαίωμα άσκησης ενός από τα επαγγέλματα που παρέχουν τη δυνατότητα συμμετοχής σε δικηγορική εταιρία υπό την ιδιότητα του εταίρου δεν διαθέτει δικαίωμα ψήφου, στην περίπτωση που το καταστατικό της εταιρίας αυτής περιέχει πλείονες διατάξεις ικανές να διαφυλάξουν την προστασία της ανεξαρτησίας των δικηγόρων και της δικηγορικής δραστηριότητας της εταιρίας.

82 Απαντώντας σε ερώτηση του Δικαστηρίου, η Γερμανική Κυβέρνηση εξήγησε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι το μέτρο της στέρησης του δικαιώματος ψήφου που επιβάλλεται στους εταίρους οι οποίοι δεν έχουν δικαίωμα άσκησης ενός εκ των επαγγελμάτων που απαριθμούνται στο άρθρο 59e, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του προϊσχύσαντος κώδικα δικηγόρων, και στο οποίο αναφέρεται συγκεκριμένα το αιτούν δικαστήριο με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημά του, έχει εφαρμογή σε μεταβατικές καταστάσεις οι οποίες ανακύπτουν, μεταξύ άλλων, από τον θάνατο εταίρου έχοντος δικαίωμα άσκησης ενός εκ των εν λόγω επαγγελμάτων ή από τη λήψη μέτρου που στερεί από τέτοιο εταίρο το δικαίωμα αυτό.

83 Δεδομένου ότι η διαφορά της κύριας δίκης δεν χαρακτηρίζεται από τέτοια κατάσταση, η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν ανταποκρίνεται σε αντικειμενική ανάγκη σύμφυτη με την επίλυση της διαφοράς και υπερβαίνει το πλαίσιο της δικαιοδοτικής αποστολής που έχει ανατεθεί

στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ (πρβλ. αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1981, Foglia, 244/80, EU:C:1981:302, σκέψη 18, και της 26ης Μαρτίου 2020, Miasto Łowicz και Prokurator Generalny, C-558/18 και C-563/18, EU:C:2020:234, σκέψη 44).

84 Συνεπώς, το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο.

Επί των δικαστικών εξόδων

85 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαίνεται:

Το άρθρο 15, παράγραφος 2, στοιχείο γ', και παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά, καθώς και το άρθρο 63 ΣΛΕΕ

έχουν την έννοια ότι:

δεν αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία, επί ποινή διαγραφής της οικείας δικηγορικής εταιρίας από τον δικηγορικό σύλλογο, απαγορεύει τη μεταβίβαση εταιρικών μεριδίων της εταιρίας αυτής σε αμιγώς χρηματοοικονομικό επενδυτή ο οποίος δεν προτίθεται να ασκήσει στην εν λόγω εταιρία επαγγελματική δραστηριότητα την οποία αφορά η συγκεκριμένη ρύθμιση.

(υπογραφές)